

Shrnutí hlavních poznatků

Ke konci roku 2018 žilo v Moravskoslezském kraji 1 203,3 tis. obyvatel, z tohoto počtu bylo 612,8 tis. žen, na 1 tisíc žen tak připadalo 963 mužů. Kraj se dlouhodobě potýká s každoročním úbytkem obyvatelstva, poslední kladný přírůstek obyvatel byl zaznamenán v roce 2008. Přestože se od roku 2011 ženy na tomto úbytku podílely větší měrou, zůstávalo jejich zastoupení v populaci na úrovni cca 51 %. Většina z necelých 28 tis. cizinců pobývajících na území Moravskoslezského kraje v roce 2018 byli muži (61,9 %).

Vzhledem k tomu, že se pravidelně rodilo více chlapců než děvčat, mírně převažovali v předproduktivní (0–14 let) a produktivní (15–64 let) složce obyvatelstva muži (cca 51 %). V nejstarší – poproduktivní (65 a více let) – věkové skupině, zejména zásluhou delší naděje dožití, již výrazně převládaly ženy (59 %).

K postupnému stárnutí populace v Moravskoslezském kraji dochází v případě mužů a žen odlišně. Zatímco počet mužů ve věku 0–14 let převyšoval počet mužů ve věku 65 a více let až do roku 2016 a index stárí tak v jejich případě přesáhl hranici 100 poprvé až v roce 2017, v případě žen k tomu došlo již v roce 2003. Aktuální hodnoty indexu stárí pro rok 2018 dosáhly 102,6 u mužů a 156,6 u žen.

Střední délka života se postupně prodlužuje. Je nezpochybnitelné, že se ženy průměrně dožívaly vyššího věku než muži, stejně tak platí, že se naděje dožití prodlužovala v případě mužů dynamičtěji. V roce 2018 činila v Moravskoslezském kraji naděje dožití při narození v případě mužů 74,5 let a v případě žen 81,1 let. Obě hodnoty patřily v mezikrajském srovnání k podprůměrným.

Průměrný věk matky při narození prvního dítěte se neustále zvyšoval, v roce 2018 dosáhl 28,3 let. Úhrnná plodnost žen se zvýšila z 1,157 dítěte připadajícího na 1 ženu v reprodukčním období v roce 2001 na maximum 1,676 dítěte v roce 2018. Přestože ukazatel stále nedosahuje ideálních hodnot, převládala v Moravskoslezském kraji model rodiny se dvěma dětmi. Již od roku 2014 se více než polovina dětí rodí mimo manželství, v roce 2018 dosáhl podíl mimomanželských dětí 52,2 %.

Míra úmrtnosti mužů dlouhodobě převyšuje míru úmrtnosti žen. Rovněž je vyšší podíl mužů na celkovém počtu zemřelých v kraji, v jednotlivých letech se pohyboval v rozmezí 51–52 %. Nejvíce úmrtí mužů i žen bylo zapříčiněno nemocemi oběhové soustavy a novotvary. Zatímco však podíl osob umírajících na nemoci oběhové soustavy byl vyšší u žen (48 %) než u mužů (41 %), další nejčastější příčiny smrti (novotvary, nemoci dýchací a trávicí soustavy, vnější příčiny) se více vyskytovaly na straně mužů.

Průměrný věk ženichů při prvním sňatku dosáhl 32,1 let a průměrný věk nevěst 29,6 let, tedy o 5,0 roku více než měli snoubenci v roce 2001. V roce 2018 dvě třetiny manželství byly uzavřeny mezi dosud svobodnými snoubenci a podíl rozvedených osob znovu vstupujících do manželství se snížil, čímž poklesl i podíl druhých a dalších sňatků na celkovém počtu uzavřených manželství. Nejvyšší zastoupení v rozvodech měla manželství trvající 15 a více let (47,6 %), přes 56 % rozvodů se dotýkala manželství s nezletilými dětmi.

Ženy měly na objemu vnitrokrajského stěhování trvale většinový podíl, který se pohyboval v rozmezí od 53 % do 54 %. Větší část osob stěhujících se do Moravskoslezského kraje z jiného regionu ČR byla tvořena ženami (50,5 %). Naopak ze zahraničí se většinou přistěhovali muži (62,7 %). Na přistěhovalých i vystěhovalých do a z kraje v roce 2018 se nejvíce podílely svobodné osoby obou pohlaví ve věku do 29 let.

Podle výsledků SLDB 2011 byl mezi muži podobný podíl svobodných (44,6 %) a ženatých (43,2 %), mezi ženami převládaly vdané (40,8 %) před svobodnými (34,8 %). Vdovami bylo necelých 13 % žen oproti 2,6 % vdovců. Za věřící se označila více než čtvrtina obyvatel kraje, většinu (56 %) z nich tvořily ženy. Podíl věřících obou pohlaví dosahoval nejvyšších hodnot mezi staršími osobami. Vazba mužů (53,4 %) z Moravskoslezského kraje k místu svého narození byla obecně silnější než vazba žen (49,6 %). Obě tyto hodnoty patřily k nejvyšším v ČR.

Úroveň vzdělanosti se ve srovnání s minulostí napříč celou populací zvyšovala, přičemž růst byl znatelnější v případě žen. V Moravskoslezském kraji se mezi roky 2011 a 2018 zvýšil podíl vysokoškoláků ve věku 15 a více let mezi ženami o 6,4 p. b. a v případě mužů o 3,9 p. b. Strmější růst tohoto ukazatele zapříčinil, že od roku 2015 byl podíl vysokoškolsky vzdělaných žen (18,0 %) vyšší než v případě mužů (16,3 %).

Přestože se zastoupení mužů v pedagogických sborech zvyšuje, nadále platí, že školství jako odvětví je doménou žen. S výjimkou vyšších odborných škol lze tvrdit, že čím vyšší stupeň vzdělávání školy, tím vyšší je podíl mužů-učitelů či akademických pracovníků. Takže zatímco na mateřských školách na muže-učitele téměř nenarazíme (0,5 %) a na základních tvoří pouze 15% podíl, na veřejných a soukromých vysokých školách muži dokonce převažovali (64 % v celé ČR).

Odklad povinné školní docházky dostávali častěji chlapci, odložené školní nástupy se loni týkaly asi 28 % z nich, a byly tak skoro dvakrát častější než v případě dívek, u kterých se jednalo o 15 %. Tyto podíly jsou podle expertů vysoké a mohly by souviset s vysokými nároky školy na děti. Nerovnoměrnost mezi chlapci a dívkami bývá často vysvětlována pomalejším vývojem chlapců.

Podíly dívek na celkovém počtu absolventů jsou ve srovnání s podíly dívek na počtu žáků vždy vyšší. Tyto výsledky vypovídají o tom, že dívky jsou na rozdíl od svých chlapeckých protějšků svědomitější a započaté studium častěji dokončí.

V důsledku postupného úbytku pracovních sil na straně mužů a nasycenosti trhu práce se jako jeden z možných nových zdrojů jeví zvýšená účast žen v pracovním procesu. Zatímco v roce 2008 se ženy podílely 43,7 % na počtu všech zaměstnaných osob v Moravskoslezském kraji, v roce 2018 to již bylo o 1,5 p. b. více. Míra ekonomické aktivity je dlouhodobě vyšší u mužů, v případě žen však rostla rychleji. V roce 2018 činila u mužů 67,2 % a 52,2 % u žen.

Naprostá většina mužů (82 %) i žen (90 %) pracovala v zaměstnání v postavení zaměstnance. Mezi zaměstnavateli a podnikateli převažovali muži. Některá odvětví můžeme z hlediska počtu zaměstnaných mužů nazvat „typicky mužská“, a to těžba a dobývání a stavebnictví, kde počty zaměstnaných žen byly velmi nízké. Naopak „typicky ženská“ byla odvětví vzdělávání nebo zdravotní a sociální péče.

Odměny za práci jsou v případě mužů dlouhodobě vyšší bez ohledu na věk nebo dosažené vzdělání. Medián hrubé měsíční mzdy v podnikatelské sféře v roce 2018 v Moravskoslezském kraji dosahoval výše necelých 26,5 tis. Kč. Rozdíl mezi muži a ženami činil 7,0 tis. Kč ve prospěch mužů. V nepodnikatelské sféře činil medián platu 32,0 tis. Kč a rozdíl mezi muži a ženami byl téměř 4,8 tis. Kč opět ve prospěch mužů.

Podle údajů MPSV klesl počet uchazečů o zaměstnání v Moravskoslezském kraji v roce 2018 pod hranici 40 tis. osob, z toho žen bylo 48 %. Počet nezaměstnaných žen převažoval nad počtem nezaměstnaných mužů naposledy v roce 2008. Přestože se proti roku 2009 snížily hodnoty podílů nezaměstnaných mužů (4,79 %) i žen (4,51 %) téměř o polovinu, zůstávaly společně s Ústeckým krajem nejvyššími v ČR. Průměrná měsíční výše podpory v nezaměstnanosti u mužů dosáhla 7 706 Kč, což bylo o 8,0 % více než v případě žen (6 170 Kč). Obě tyto hodnoty patřily k nejnižším v republice.

Z výsledků SLDB 2011 vyplývá, že největší podíl z 507,6 tis. hospodařících domácností v kraji zaujímaly domácnosti tvořené úplnou rodinou (49 %), následovaly domácnosti jednotlivců (32 %) a domácnosti tvořené neúplnou rodinou (14 %). U čtyř pětín domácností neúplných rodin byla v čele žena. Také v domácnostech jednotlivců převažovaly ženy (56 %). „Single“ domácnosti žen byly v téměř polovině případů zastoupeny skupinou vdov, zatímco v případě mužů se jednalo převážně (ze 42 %) o svobodné.

Ženy s průměrně 13 návštěvami docházely do zařízení ambulantní péče častěji než muži, kteří tak učinili devětkrát. Výrazně více návštěv však ženy vykonaly pouze v případě ambulantních specialistů. To může svědčit o tom, že ženy více dbají o svůj zdravotní stav a daleko častěji než muži využívají možnosti preventivních vyšetření a pravidelných kontrol.

Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti dlouhodobě dosahuje vyšších hodnot u žen. Platilo to i pro rok 2018, kdy činilo 5,742 % a v případě mužů 5,017 %. Převážná většina případů pracovní neschopnosti byla z důvodu nemoci (85 % u mužů a 94 % u žen), zbývající část zapříčinily úrazy. V případech dočasné pracovní neschopnosti pro pracovní a ostatní úraz výrazně převládali muži, což může být způsobeno charakterem vykonávané práce či větším sklonem k riskování.

Jednoznačně nejrozšířenějším chronickým onemocněním trápícím obě pohlaví byly hypertenzní choroby. Počty pacientů s touto chorobou se postupně zvyšovaly, v roce 2018 se z 1 000 obyvatel Moravskoslezského kraje léčilo na toto onemocnění 244 žen a 225 mužů. Diabetem trpěl prakticky každý desátý obyvatel kraje, jeho výskyt se průběžně zvyšoval a byl vždy mírně vyšší v případě žen. Incidence zhoubných novotvarů byla v kraji mírně nadprůměrná.

Ženy obecně převažují mezi klienty téměř všech druhů sociálních služeb. Jejich podíly byly v roce 2018 větší mezi uživateli pečovatelské služby (68 %), osobní asistence (66 %) či sociální poradny (62 %). Z pobytových služeb ženy převažovaly ze tří čtvrtin v domovech pro seniory a ze dvou třetin v domovech se zvláštním režimem. Muži naopak převládali v domovech pro osoby se zdravotním postižením (55 %) a azylových domech (65 %).

Mezi osobami pobírajícími některý z důchodů bylo 60 % žen. Převažovaly zejména mezi příjemci starobních a pozůstalostních důchodů, muži převládali ve všech stupních invalidních důchodů. Postupně narůstal podíl příjemců předčasných starobních důchodů (31,4 % mužů a 30,3 % žen). Jednotlivé druhy důchodů mužů byly v porovnání s důchody žen vyšší, s výjimkou sirotčího a sólo vdovského. Rozdíl ve výši průměrného starobního důchodu mužů a žen v kraji činil 3 360 Kč, což bylo absolutně nejvíce ze všech krajů v ČR.

Mezi uživateli internetu ve věku 16 a více let v Moravskoslezském kraji převažovali muži (80 %) nad ženami (76 %). Pohled na aktivity, kterým se na internetu věnovala jednotlivá pohlaví, přináší rozdílné výsledky – muži mnohem více než ženy hrají a stahují hry, ženy zase častěji vyhledávají informace o zdraví. Služeb internetového bankovníctví či sociálních sítí využívají obě pohlaví v podstatě stejně.

Mezi žáky základních uměleckých škol převažovaly dívky, dlouhodobě na úrovni kolem 70 %. Umělecké zájmy dívek byly také rozmanitější. Zatímco většina chlapců (82 %) docházela na hudební obory, v případě dívek tak činilo 63 % z nich. I z tohoto důvodu dívky svými počty významně převyšovaly chlapce v tanečních či výtvarných oborech. Muži se naproti tomu věnovali podstatně více organizovanému sportu, přičemž jejich podíl na členské základně České unie sportu činil 70 %. Zůstávali také déle zaregistrováni ve sportovních svazech nejen jako sportovci, ale i jako funkcionáři, trenéři či rozhodčí.

Za spáchání trestných činů bylo v Moravskoslezském kraji v roce 2018 stíháno 9,7 tis. osob, z nich bylo 16 % žen. Z objasněných skutků vyplývá jejich relativně nízký podíl na násilné (9 %), mravnostní (6 %) a majetkové kriminalitě (11 %) a mnohem vyšší participace na kriminalitě hospodářské (38 %).

Dlouhodobě mají ženy na svědomí pouze 17 % všech dopravních nehod zaviněných člověkem. Z těchto nehod jich nejvíce bylo zaviněno řidiči motorového vozidla a podíl žen na nich se zvyšoval až na 17,2 % v roce 2018. Z hlavních příčin nehod byl při nesprávném předjíždění podíl žen na vinicích 13 %, při nesprávném způsobu jízdy 15 %, při nepřiměřené rychlosti 18 % a při nedání přednosti v jízdě ženy zavinily více než čtvrtinu nehod. Následky dopravních nehod byly více tragické pro muže.

V komunálních volbách se ženy angažují více než ve volbách do zastupitelstev krajů, nicméně jejich zájem je oproti mužům dlouhodobě nižší a v čase rostl jen pozvolna (34,4 % ve volbách v roce 2018). Úspěšnějším pohlavím z pohledu podílu zvolených zastupitelů na počtu kandidátů byli ve všech volebních letech muži. V roce 2018 bylo do obecních zastupitelstev zvoleno 21,5 % mužů-kandidátů, zatímco v případě žen takto uspělo 16,5 % kandidátek.